SISÄMINISTERIÖ **LAUSUNTO** **HE 41/2017 vp**
Rajavartio-osasto
Hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto
Lainsäädäntöneuvos Jaana Heikkinen 9.11.2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 41/2017 vp); perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 36/2017 vp) ja lakivaliokunnan saamat asiantuntijalausunnot

Sisäministeriö lausuu oikeusministeriön lausunnosta (8.11.2017) sisäministeriön vastineen täydennykseen 3.11.2017 seuraavaa:

1. lakiehdotus

1) Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikokset (4 §)

Oikeusministeriö toteaa, että vastineen täydennyksen mukaiseen 6 kohtaan (sivu 4) liittyy epätarkkuus, joka rasittaa muitakin pykälän kohtia ja joka olisi aihetta korjata sopivassa yhteydessä. Useissa kohdissa ei kattavasti todeta niissä mainittujen pykälien mukaisia rikosnimikkeitä (esimerkiksi nyt muutettavassa 6 kohdassa mainittaisiin vain metsästysrikos ja laittoman saaliin kätkeminen, vaikka kohta pykäläviittausten perusteella koskee metsästysrikosta, törkeää metsästysrikosta, laittoman saaliin kätkemistä ja törkeää laittoman saaliin kätkemistä).

> Kuten oikeusministeriö toteaa, rikosnimikkeisiin viitataan rikosnimikkeiden sijasta pykäläviittauksilla (esimerkiksi "rikoslain 48 a luvun 1 ja 1 a §:ssä tarkoitettu metsästysrikos ja 4 ja 4 a §:ssä tarkoitettu laittoman saaliin kätkeminen"). Tämä muotoilutapa koskee koko pykälää. Oikeusministeriön mukaan muotoilutapa olisi aihetta korjata sopivassa yhteydessä, mikä on sisäministeriön mielestä kannatettava ajatus.

Oikeusministeriö toteaa, että vastineen täydennyksen sivulla 7 myös vesiliikennettä koskevat rikokset on määritelty tarkkarajaisemmin kuin hallituksen esityksen vastaavassa kohdassa. Toisaalta täsmentämisen kannalta on vielä syytä harkita sitä, pitäisikö rikoslain 23 luvussa rangaistavaksi säädettyjen tekojen osalta viitata myös asianomaisiin luvun pykäliin, kun vastineen täydennyksen perustelujen mukaan merkitykselliset pykälät näyttävät olevan poimittavissa. Tämä liittyy siihen täydennyksen etusivulla todettu oikeusministeriön kommenttiin, jonka mukaan on varmistettava, että kohta on riittävän tarkkarajainen.

> Sisäministeriön mielestä kohdassa voidaan viitata rikoslain 23 luvun asianomaisiin pykäliin:

8) merilain (674/1994) 20 luvussa ja vesiliikennelaissa (463/1996) rangaistavaksi säädetyt teot sekä rikoslain 23 luvun **1, 2, 5, 8, 10 ja 11 a §:ssä** rangaistavaksi säädetyt vesiliikenteessä tapahtuneet rikokset;

2) Rikostorjunnassa noudatettavat yleiset periaatteet (1 ja 3 §)

Oikeusministeriö toteaa, että mitä tulee Rajavartiolaitoksen toiminnassa ja myös sen suorittamassa rikostorjunnassa noudatettaviin periaatteisiin, niiden merkitystä on syytä korostaa. Oikeusministeriö pohti eri sääntelyvaihtoehtoja ja toteaa, että jos käytetään viittausta, siinä on syytä nimenomaan tuoda esiin se, että rajavartiolain 2 luvussa säädettyjä yleisiä periaatteita noudatetaan Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa. Nyt luonnosteltu viittaus ei ole tarpeeksi täsmällinen.

Sisäministeriön mielestä luonnosteltua informatiivista viittausta vastineen sivulla 8 voitaisiin oikeusministeriön kannan perusteella täsmentää seuraavasti:

3 §

Rajavartiolaitoksen tehtävät rikostorjunnassa

Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisten kanssa noudattaen mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään. Rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. **Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa noudatettavista yleisistä periaatteista, erityisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suhteellisuusperiaatteesta ja vähimmän haitan periaatteesta, säädetään rajavartiolain 2 luvussa.**

Viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunta-asioissa säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (687/2009).

3) Tietolähdetoiminta

Oikeusministeriö arvioi lausunnossaan mahdollisuutta täydentää ehdotettua sääntelyä tällä tavalla vasta asian eduskuntakäsittelyssä. Yksityiskohtaisemmin oikeusministeriö kiinnittää huomiota kohtaan, jonka mukaan tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin (36 § 2 mom., sivu 16). Voidaan myös kysyä, pitäisikö rekisteröinti sen tarpeellisuuteen liittyvistä syistä kuitenkin aina tehdä, jolloin säännöksessä todettaisiin ilmaisun ”voidaan tallettaa” asemesta ”talletetaan”.

Eduskunnan hallintovaliokunta totesi tietolähdetoimintaa koskevaa sääntelyä poliisilakiin sisällytettäessä, että tietolähteen rekisteröinnin tulisi olla vahva pääsääntö ja että tietolähteen ehdotettavan sääntelyn täydentämiseen tällä tavalla vasta asian eduskuntakäsittelyssä voidaan suhtautua jossakin määrin pidättyväisesti. Rekisteröimättä jättäminen voi tulla kysymykseen vain ”aivan poikkeuksellisesti” (HaVM 10/2005 vp, s. 16).

Vastineessa ehdotettu sanamuoto vastaa poliisilain 5 luvun 41 §:n 1 momenttia ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 40 §:n 1 momenttia. Sisäministeriön mielestä täysin poikkeuksellisia tilanteita varten olisi hyvä säilyttää poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa käytetty muotoilu.

4) Ylimääräisen tiedon käyttäminen (47 §)

Oikeusministeriö vertaa ehdotettua säännöstä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 53 §:ään. Yleinen muutoksia koskeva huomautus on se, että 1, 2 ja 4 momentin lihavoiduissa kohdissa saattaisi olla tarvetta käyttää yhtenäistä ilmaisua, joka tässä tapauksessa olisi lähinnä ”Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos”. Pykälän 1 momentista jäisi puuttumaan se edellytys, että tiedon on koskettava Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa rikosta. Pykälän 4 momentissa vaikuttaisi olevan aihetta korvata sana ”toiminnan” sanalla ”rikostorjunnan”. Lakiehdotuksen 6 momentiksi nyt ehdotettavan säännöksen sisältö ja käytännön merkitys jäävät epäselviksi. Vastaavaa säännöstä ei sisällä rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 53 §:ään. Myös pykälän viimeinen momentti poikkeaisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain pykälästä.

Sisäministeriö toteaa, että pykälän sanamuodoissa on aihetta yhdenmukaistaa ilmaisuja. Termi "Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluva rikos" jättää ulkopuolelle lain 5 §:ssä tarkoitetun muussa esitutkinnassa tehdyn rikosten selvittämisen, mutta se ei sisäministeriön käsityksen mukaan kuitenkaan ole ongelma käytännössä.

Ehdotettu uusi 6 momentti on pyrkimys vastata poliisin esittämään huoleen poliisin oikeudesta käyttää Rajavartiolaitoksen ylimääräistä tietoa erityisesti rikosten estämiseen, toiminnan suuntaamiseen ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä (4 momentti). Erityisesti poliisilla tulee olla rikostorjunnan yleisviranomaisena oikeus saada ylimääräinen tieto käyttöönsä ja sitten toimia oman ylimääräisen tiedon säännöstönsä perusteella.

Nykytilanne Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää ylimääräistä tietoa seuraa poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun soveltamisesta. Poliisin oikeudesta käyttää ylimääräistä tietoa säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa ja Tullin ylimääräisen tiedon käytöstä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa ja pakkokeinolaissa.

47 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa **Rajavartiolaitoksen <u>tutkittavaksi kuuluvan</u>** rikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista **<u>Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvaa</u>** rikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoa, jolla tieto on saatu.

Rajavartiolaitos saa käyttää ylimääräistä tietoa myös, jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys **Rajavartiolaitoksen <u>tutkittavaksi kuuluvan</u>** rikoksen selvittämiselle ja rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina **Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan** rikoksen estämiseksi, Rajavartiolaitoksen **rikostorjunnan** toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Jos edellä mainitun vaaran tai vahingon estäminen ei kuulu Rajavartiolaitoksen toimivaltaan, asia siirretään viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle.

Rajavartiolaitoksella on oikeus luovuttaa ylimääräistä tietoa muille esitutkintaviranomaisille käytettäväksi siten kuin muualla laissa säädetään.

Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämiseen **Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvan** rikoksen estämiseen säädetään pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä.